

pod vlivem jeho učitele Buschora nově obrací pozornost k řecké keramice s hlediska tematiky a sleduje vývojovou linii jejího výtvarného vyjadřování, je povzbuzením, aby se revidoval staršího archeologického materiálu a s použitím nově získaného provedla podobně zkoumání i pro ostatní myty.

Gabriel Hejzlar

Rudolf Noll: *Kunst der Römerzeit in Österreich*, Salzburg, Akademischer Gemeinschaftsverlag, 1949. Str. 35 + XV, 85 obrazů na křídových tabulkách. Cena neudána.

Publikace R. Nolla o uměleckých památkách římské doby, které se nám zachovaly z nálezů v Rakousku, podává výběr nejvýznačnějších uměleckých děl a artefaktů, získaných náhodnými nálezy i záměrnými archeologickými výzkumy tak, aby běžný zájemce se mohl orientovat v záplavě hodnotného i méně hodnotného antického materiálu v museích a vytvořit si náležitý obraz o uměleckém odkazu Římanů v Rakousku. Jak autor poznamenává, nemá jeho studie řešit problematiku římského osídlení dnešního Rakouska s hlediska historického. Nečiní si ani nárok podat úplný obraz materiální kultury, kterou toto období zanechalo. Publikace obsahuje velmi úzký výběr dokladů monumentální a drobné plastiky, mozaiky a předmětů uměleckého řemesla, takže vyhovuje požadavku typičnosti ukázek jen velmi subjektivně. K úplnějšímu poznání římsko-provinciálního umění by nepochybně přispěla alespoň stručná zmínka o architektuře, zastoupené na území Rakouska poměrně lépe než kde jinde.

V textové části jsou řešeny otázky, jaké byly síly určující ráz umělecké tvorby tohoto období, co bylo příčinou jejího růstu a úpadku, sledují se změny, kterým podléhala. Noll správně konstatuje, že posouzení otázek uměleckého tvoření určité oblasti vyžaduje hodnocení historických podmínek, ze kterých tato tvorba vyrůstá. Opomineme-li tuto zásadu, hrozí nebezpečí, že úsudky fundované planým estetisováním povedou k naprosto skresleným a nepravdivým závěrům (str. 9).

Nutno vycházet z předpokladu, že římské umění na území Rakouska stejně jako umění ostatních provincií je syntesou prvků římských a domácích. Podle historických okolností převažuje buď jedna nebo druhá komponenta. Přes tuto různorodost jde o tvorbu velmi svéráznou a je úkolem bádání rozlišit v ní cizí vliv od domácích tradic. Je zásadně nesprávné, autochtonní vliv podceňovat nebo dokonce odmítat jako méně hodnotný. Problém působení domácích tradic pod násosem cizí kultury řeší dnes zvláště odborná literatura sovětská. Příkladem je kniha Zlatkovské o Moesii, kde zkoumá vliv Thráků na antickou civilizaci, nebo studie Jessenova, ve které se autor obírá vlivem barbarských kmenů na řeckou kulturu v černoomořské oblasti. Bohužel, omezený rozsah Nollovy publikace a v neposlední řadě její určení zabránily autorovi rozvést své zajímavé poznatky šíře a dovést je do důsledků.

V historickém přehledu (II. kapitola) je podán stručný průřez dějinnými osudy země v době římského osídlení. Autor se zde omezuje na výčet důležitých historických faktů. Zdůrazňuje hospodářský rozkvět země v době římské a jím podmíněný rozkvět kulturní. Příčiny příznivého ekonomicko-kulturního rozvoje země vidí zejména v důležitém strategickém poslání rakouského území v tomto období, když se upevněním římské moci v Raetii a Noricu a po dobytí Pannonie za vlády císaře Augusta (po roce 16 př. n. l.) posunula severní hranice imperia až k Dunaji. Tak se stalo dnešní Rakousko, na jehož území se ony tři okrajové provincie stýkaly, hraničním pásmem, jež bylo zabezpečeno proti stále hrozícímu útoku výbojných germánských kmenů řadou větších i menších pevností, jako např. Carnuntum-Deutsch Altenburg, Vindobona atd. Spojení oněch strategických bodů obstarávala síť dobře vybudovaných silničních komunikací, které mimo svůj vlastní účel usnadňovaly transiitní obchod. V zázemí pevnůstek vznikaly vzápětí civilní osady, zárodky pozdějších měst a útočiště vystěhovalců z vlastní Itálie, řemeslníků a obchodníků, kteří zde nehledali jen půdu, nýbrž, jak ukázal sovětský historik Maškin ve své Istoriji drevnego Rima, lepší životní podmínky než ve stále více hospodářsky vysílené mateřské zemi.

To vše bylo nesporně velkým přínosem pro rozvoj hospodářství a kultury. Avšak autor nepoukázal na sociální pozadí onoho zdánlivého blahobytu, který podporoval konsum a tím i produkci uměleckých děl. V blahobytu žila úzká

vrstva domácí aristokracie, která jej získávala nemilosrdnou exploatací lidových vrstev za podpory římských místodržitelů, majících zájem na vykořisťování provincií jako celku ve prospěch svůj a římského imperia. Teprve po vzniku provinčních měst, jehož počátky jsou zřetelné již za vlády Iulsko-Claudijského rodu a později zejména za Flaviovců (srov. M. Rostovtzeff, *Social and Economic History of the Roman Empire*, 1926, str. 105 a d., 129 a d.) začíná se tvořit vrstva bohatších řemeslníků a obchodníků, většinou přistěhovalých, kteří vstupují do řad konsumentů uměleckých děl.

Stálé vpády sousedních barbarských kmenů, jež se staly vážným nebezpečím pro říši již za vlády císaře Marca Aurelia, a postupujícím sociálně politickým rozkladem uvnitř imperia upadá hospodářský a kulturní rozkvět země.

V následujících čtyřech kapitolách se zabývá autor ukázkami výtvarné práce a uměleckého řemesla. Zde publikuje i některé málo známé výtvořky jako na př. bronzovou sochu mladistvého atleta z Magdalenenbergu v Korutanech (obr. 1—2). Jde o kopii řeckého originálu, jejíž jednoznačné příčinné okruhu Polykleitovu by vyžadovalo podrobnější zkoumání. Se stanoviska archeologického je plastika zajímavá tím, že je jediným dokladem svého druhu, nalezeným severně od Alp (srov. R. v. Schneider, *Die Erzstatue vom Helenenberge*, 1893).

Za zmínku stojí také portrétní hlavou zakončený patník (?), označený nápisem Popaius Senator z Matrie v východním Tyrolsku (obr. 24—26). Tato plastika datovaná do poloviny 1. stol. př. n. l. vykazuje silně barbarský vliv a je dokladem pronikání římských živil do království Norického, ustaveného roku 113 př. n. l. po porážce keltských Taurisců r. 129 př. n. l. (srov. C. Praschniker—R. Egger, *Oesterreichs ältester Römergrabstein*, Anz. Akad. Wissensch. Wien, phil.-hist. Klasse, No 1—3, 1938). Ostatní plastické doklady jsou prací imigrovaných umělců i polořemeslné výtvořby domácích kameníků.

Bohatě zastoupeny krásnými doklady jsou na území Rakouska mosaiky. Mezi nimi vyniká zvláště t. zv. Bacchus-Mosaik z Viruna (obr. 51—54). Námět i provedení jsou svědectvím, jak v té době stále ještě dožívaly helenistické tradice.

Několika vhodně volenými ukázkami z okruhu umělecko-řemeslné tvorby autorův přehled končí.

Obrazové reprodukce (ne právě nejlepší) doprovázejí katalog, který obsahuje stručný popis, nejdůležitější údaje a časové zařazení zobrazených předmětů. Publikaci je na závidu, že autor neuvedl stručný výběr nejobecnější literatury, aby čtenář mohl doplnit své vědomosti tam, kde omezený rozsah knihy nedovoluje podrobněji informovat.

Přes menší nedostatky je Nollova práce vzorem vědecko-populární příručky, která stručně, ale celkem spolehlivě informuje široký okruh zájemců. Pro nás je cenná tím, že přináší materiál z té oblasti římského imperia, která částečně zasahovala i na Moravu a na Slovensko. Je pro nás pobídkou k tomu, aby podobná práce o římském umění na našem území byla vydána také u nás.

Silvio Budík

Na okraj referátu I. Hlaváčka v MIOG.

Katedra historie se ve svém zasedání ze dne 28. května 1956 zabývala souborným referátem, který byl otištěn s nadpisem »Diplomatik, Paläographie und Epigraphik in der Tschechoslovakischen Republik 1945—1954« v *Mitteilungen des Instituts für Oesterreichische Geschichtsforschung* roč. LXIV, Heft 1—2 (1956) str. 68—80 a jehož autorem je Ivan Hlaváček. Velmi vážně se pozastavila nad obsahem, formou i tendencí tohoto referátu. Považuje za neslučitelné s požadavky vědecké odpovědnosti, že tento referát byl redakci zahraničního časopisu zaslán.

Katedra historie FFBU

Přihlízejíce k tomu, že se redakce MIOG sama distancovala redakční poznámkou (str. 68*) od výše uvedeného referátu I. Hlaváčka a projevujíce své přesvědčení, že není správné na fóru zahraničním řešiti otázky domácí povahy, rozhodli se podepsaní omeziti se zatím na toto prohlášení:

1. Referent podle úsudku podepsaných zčásti snad z neznalosti věci, zčásti snad i záměrně, staví svůj referát tak, že vzbuzuje dojem, že práce, která se v oboru